

Bu arada İttihatçılar uzun süredir tasarladıkları hükümet darbesini gerçekleştirmek için harekete geçtiler. Bir gün önce sarayda alınan kararları ve henüz büyük devletlere verilecek cevabî notanın hazırlanmadığını bildikleri halde halka Kâmil Paşa kabinesini Edirne'yi Bulgarlar'a terketmiş gibi göstererek yapacakları hükümet darbesine millî bir galeyana şekli vermek istediler. Elçilere verilecek cevabî notayı görüşmek üzere hükümetin Bâbîâlî'de toplandığı gün (23 Ocak 1913) Enver Bey, yanında Yâkub Cemil, Mümtaz, Mustafa Necib, Ömer Nâci gibi İttihat ve Terakki'nin ileri gelenlerinden sekiz on kişi olduğu halde, partinin Nuruosmaniye Şeref sokağındaki merkezinden ata binerek Bâbîâlî'ye doğru yola çıktı. Talat Bey ise birkaç İttihatçı subay ile birlikte kıyafet değiştirerek daha önce Bâbîâlî'ye gitmişti. Enver Bey ve yanındakilere yol boyunca çoğunluğu çocuk olmak üzere halk da katıldı. Kalabalık ellerinde bayraklar olduğu halde tek bir getirerek Bâbîâlî'ye doğru ilerledi. Enver Bey ve yanındakiler dış sofaya vardıklarında sadâret yaveri Nâfiz Bey odasından fırladı ise de baskıncıların ateşi sonucu öldürüldü. Harbiye nâzırının yaveri Kıbrıslızaâde Tefvik Bey de aynı şekilde vuruldu. Tefvik Bey de ölmek üzere iken ateşlediği tabancasıyla İttihatçıların fedailerinden Mustafa Necib Bey'i öldürdü. Ortalığa dehşet salmak için sofanın büyük camlarına ateş edilerek camlar büyük gürültülerle yere indirildi. Gürültüyü duyan kabine üyelerinin her biri bir yere sığındı. Harbiye Nâzırı Nâzım Paşa ise ne olduğunu anlamak için dışarıya fırladı. Baskıncılar, bu sırada kapıyı bekleyen polis komiseri Celâl Bey'i de öldürerek iç sofaya girmişlerdi. Nâzım Paşa, İttihatçılara doğru ilerleyip yüksek sesle çıktığı bir sırada Yâkub Cemil tarafından şakağından vurularak öldürüldü.

Enver ve Talat beyler kapıyı hızla açarak sadrazamın odasına girdiler. Enver Bey sadrazama sert bir ifadeyle milletin kendisini istemediğini ve istifa etmesini bildirdi. Kâmil Paşa da hiçbir şey söylemeden bir kâğıt alarak asker tarafından gelen teklif üzerine istifaya mecbur kaldığını padişaha hitaben yazdı. Enver ve Talat beyler buna "ahali" kelimesini de ilâve ettirip "ahali ve asker tarafından" şekline sokturdular.

Enver Bey, yanına Mâbeyn Başkâtibi Ali Fuad Bey'i de alarak saraya gitti. Sultan Reşad, İttihatçıların teklif ettiği Mah-

mud Şevket Paşa'yı derhal sadrazam tayin etti. Mahmud Şevket Paşa, yanında Enver Bey ve Ali Fuad Bey olduğu halde gece otomobille Bâbîâlî'ye geldiği zaman, sadârete tayin edildiğini bildiren fermanı okuyacak kimse bulunmadığı için bu işi bizzat kendisi yapmak zorunda kaldı. Bir taraftan da Cemal Bey (Paşa) İstanbul muhafızlığını, Azmi Bey polis müdürlüğünü ve Enver Bey'in amcası Halil Bey merkez kumandanlığını ele geçirerek etrafa gerekli emirleri vermeye başladılar. Talat Bey Dahiliye nâzırı vekili unvanını kullanarak vilâyetlere iktidar değişikliğini bildiren telgraflar çekti. Bu telgraflarda Kâmil Paşa hükümetinin Edirne vilâyetini tamamen ve Adalar'ı kısmen düşmana bırakmaya karar verdiği ve bu kararını gayri mesul bir meclise tasdik ettirdiği ve bu sebeple millî galeyana sonunda devrildiği bildiriliyordu.

Yeni hükümetin ilk icraatı, Ali Kemal ve Rıza Nur gibi muhalifleri tevkif etmek oldu. Eski kabine üyelerinden Sadrazam Kâmil Paşa, Şeyhülislâm Cemâleddin Efendi, Maliye Nâzırı Abdurrahman Bey ve Dahiliye Nâzırı Reşid Bey memleketi terke mecbur edildiler. Gazi Ahmed Muhtar Paşa ve Kâmil Paşa hükümetleri aleyhinde, savaşa girmek ve savaşı kötü yönetmek iddiasıyla tahkikat açıldı. Edirne'yi kurtarmak propagandasını yaparak işe başlayan yeni hükümet, Kâmil Paşa kabinesinin bir hayli yumuşattığı barış şartlarından daha ağırılarını kabul etmek zorunda kaldı. Uğrunda hükümet darbesi yaptığı Edirne'yi 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması'yla Bulgaristan'a terketti.

Bâbîâlî baskınıyla iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki, I. Dünya Savaşı mağlûbiyetine kadar muhalefeti sindirerek ülkeyi tek partili bir rejimle yönetti (bk. İTTİHAT ve TERAKKİ CEMİYETİ).

BİBLİYOGRAFYA :

Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, II/1, s. 248-261; II/2, s. 254-271; II/4, s. 252-293; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 397-401; Ali Fuat Türk geldi, *Görüş İttiklerim*, Ankara 1984, s. 77-83; Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1963, VI, 3500-3511; Şevket Süreyya Aydemir, *Enver Paşa*, İstanbul 1971, II, 374-400; Cemâl Paşa, *Hâtıralar*, İstanbul 1977, s. 6-7, 11-17, 31-36, 38-53; Tahsin Uzer, *Makedonya'da Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Ankara 1979, s. 314, 320, 323, 326; Fethi Okyar, *Üç Devir'de Bir Adam* (nşr. Cemal Kutay), İstanbul 1980, s. 147, 150, 182-184, 202; Tanık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, İstanbul 1984, I, 6-8, 13, 26, 122-123, 126, 270-271, 277, 333, 338, 345, 375, 560.



CEVDET KÜÇÜK

BABINGER, Franz

(1891-1967)

Alman tarihçi ve şarkiyatçısı.

Almanya'nın Weiden şehrinde doğdu. Yüksek öğrenimini Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesi'nde yaptı ve 1914 yılında Felsefe Fakültesi'nde takdim ettiği *Gottlieb Siegfried Bayer (1694-1738), Ein Beitrag zur Geschichte der Morgenländischen Studien im 18. Jahrhundert* (Gottlieb Siegfried Bayer (1694-1738), XVIII. yüzyılda Doğu araştırmalarına bir katkı) München 1915; adlı teziyle doktor oldu. Birkaç ay sonra başlayan I. Dünya Savaşı'na topçu yedek subayı olarak katıldı. 1915 yılında Türkiye'deki Alman karargâhında görevlendirildi, İstanbul'a geldi ve bir süre Çanakkale savaşlarında bulundu. Buradan savaşla ilgili olarak gönderdiği yazıları *Frankfurter Zeitung* gazetesinde yayımlandı. Kendisi Çanakkale'de Miralay Mustafa Kemal'le tanıştığını ve irtibat subayı olarak görevlendirildiğini ifade ederse de rütbesi asteğmen veya teğmen olan bir gencin Mustafa Kemal'e ne kadar yaklaşmış olduğu bilinmemektedir. Savaşın sonlarına doğru, Şam'da yayımlanmakta olan *Armée-Zeitung Jildirim*'de de birkaç yazısı çıktı. Savaşın sona ermesinden sonra Almanya'da başlayan karışıklıklarda, Münih'te düzenlenen gönüllü alayında âsilere karşı çarpışan Babinger 1920'lerden itibaren kendini tamamen akademik çalışmalara verdi. *Scheich Bedr ed-Din, der Sohn des Richters von Simaw* (Simavna kadısının oğlu Şeyh Bedredin) adlı teziyle 1921 yılında Berlin Friedrich - Wilhelms Üniversitesi'nde doçent oldu. Bir süre Prusya maarif nâzırlığı yapmış olan o yılların ünlü şarkiyatçısı C. H. Becker'in yardımlarıyla 1924 yılında profesörlüğe yükseldi. Bu üniversitede kaldığı 1921-1934 yılları arasında yoğun bir çalışma içine girerek birçok kitap ve makale yayımladı. 1934'te öğrenilemeyen bir sebepten, fakat muhtemelen Naziler'in baskısı yüzünden ve Rumen tarihçisi Nicolae Iorga'nın daveti üzerine Romanya'ya gidip Bükreş ve Yaş üniversitelerinde öğretim üyesi olarak çalıştı.

II. Dünya Savaşı'nın sonlarında Almanya'ya döndü. 1948 yılında Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nin Yakındoğu Tarih ve Medeniyeti ve Türkoloji Kürsüsü'nün başına geçen Babinger, burada aynı adla bir enstitü kur-

du (Institut für Geschichte und Kultur des nahen Orients sowie für Türkologie). Fakat zengin bir kütüphanesi olmasına rağmen bu enstitü herhangi ilmî bir faaliyet göstermedi. Babinger zaten ders vermeyi pek sevmeyişinden bu öğretim üyeliği yıllarında önemli bir eğitim ve öğretim faaliyetinde bulunmadı.

Altmışıncı doğum yıl dönümü münasebetiyle 1951 yılında adına, öğrencilerinden J. H. Kissling ve A. Schmaus'un gayretleriyle Münih'teki meslektaşları tarafından yazılmış makalelerden oluşan bir armağan kitap (*Serta Monacensia, Franz Babinger zum 15 Januar 1951*, Leiden 1952) yayımlanan Babinger, 1958'de Münih Üniversitesi'nden emekli oldu. Arnavut hükümetinin davetlisi olarak gittiği Draç'ta 23 Haziran 1967 tarihinde öldü. Viyana'ya gönderilen cenazesi orada yakıldı ve külleri Almanya'da Würzburg mezarlığındaki aile mezarına konuldu.

Türk Tarihiyle İlgili Başlıca Eserleri: 1. *Sambuler Buchwesen im 18. Jahrhundert* (XVIII. yüzyılda İstanbul kitapçılığı, Leipzig 1919). 2. *Schejch Bedr ed-Dîn, der Sohn des Richters von Simaw* (Berlin 1921). 3. *Hans Dernschwam's Tagebuch einer Reise nach Konstantinopel und Klein-asien* (Hans Dernschwam'ın İstanbul ve Anadolu seyahatnâmesi, München-Leipzig 1923). 4. *Die Frühosmanischen Jahrbücher des Urudsch* (Hannover 1925). Oruç Bey'in *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ının tıpkıbasımıdır. 5. *Anatolische Skizzen und Reisebriefe von A. D. Mordtman* (Mordtman'ın Anadolu'dan çizgiler ve seyahat mektupları, Hannover 1925). 6. *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke* (Osmanlı tarih yazarları ve eserleri, Leipzig 1927). 7. *Aus Südslaviens Türkenzeit* (Güney Slav memleketlerinin Türk devri, Berlin 1927). 8. *Das Archiv des Bosniaken Osman Pascha* (Boşnak Osman Paşa'nın arşivi, Berlin 1931). 9. *Die Vita (Menâkıbnâme)*

des Schejchs Bedr ed-Dîn (Şeyh Bedreddin'in menâkıbnâmesi, Leipzig 1943). 10. *Beiträge zur Frühgeschichte der Türkenherrschaft in Rumelien* (Rumeli'de Türk idaresinin erken devri hakkında araştırmalar, München 1944). 11. *Mehmed der Eroberer und seine Zeit* (Fâtih Sultan Mehmed ve zamanı, München 1953). 12. *Sultanische Urkunden zur Geschichte der osmanischen Wirtschaft und Staatsverwaltung am Ausgang der Herrschaft Mehmeds II. der Eroberers, I-Teil: Das Qânûn-Nâme-i Sultânî ber Müdscheb-i Örf-i Osmânî* (München 1956). Bir Osmanlı kanunnâmesinin tıpkıbasımıdır. 13. *Fetihnâme-i Sultan Mehmed* (İstanbul 1956). Kıvâm'nin mevcut tek nüshası bir sahaf tarafından 1935'te Berlin Devlet Kütüphanesi'ne satılan eserinin tıpkıbasımıdır. Babinger bu çalışmalarından başka ilmî dergilerde pek çok makale, kitap tanıtma ve tenkit yazıları ile ölen ilim adamları için nekrolojiler kaleme almış, başta *İslâm Ansiklopedisi*'nin Avrupa'daki baskısı olmak üzere öteki bazı ansiklopedilerde çeşitli maddeler yazmıştır.

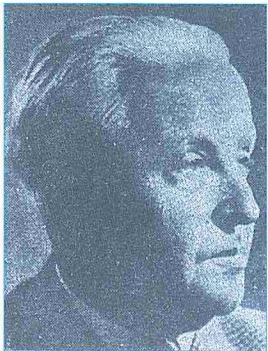
Sanat Tarihiyle İlgili Başlıca Araştırmaları. 1. *Vier Bauvorschläge Lianardo da Vinci's an Sultan Bajezid II* (Sultan II. Bayezid'e Leonardo da Vinci'nin dört proje teklifi, Göttingen 1952); 2. *Drei Stadtansichten von Konstantinopel, Galata und Skutari aus dem Ende des 16. Jahrhunderts* (XVI. yüzyıl sonlarına ait İstanbul, Galata ve Üsküdar'ın üç manzarası, Wien 1959); 3. *Zwei Sambuler Stadtansichten aus den Jahren 1616 und 1642* (1616 ve 1642 yıllarına ait iki İstanbul manzara resmi, München 1960); 4. *Ein Weiteres Sultansbild von Gentile Bellini?* (Gentile Bellini'nin bir başka sultan portresi mi?, Wien 1961); 5. *Ein unbeachtete holländische Grossansicht von Konstantinopel* (İstanbul'un gözden kaçmış bir Felemenk tablosu, Göttingen 1962); 6. *Ein Weiteres Sultansbild von Gentile Bellini, aus Russischen Besitz* (Rusya'da Gentile Bellini'nin bir başka sultan portresi, 1962).

Babinger'in asıl şöhretini sağlayan eserleri Osmanlı tarihçilerine ve Fâtih'e dair olanlardır. Bunlardan büyükçe boyda 400 sayfayı aşan *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke* adlı eserinde Babinger, Osmanlı tarihi üzerine eser bırakan müelliflerin bilindiği kadarı ile hayatlarını, eserlerini, bu eserlerin el yazmalarının bulunduğu kütüphaneleri, eğer varsa baskı ve tercümelerini

kısa notlar halinde vermeye çalışmış, fakat bunda pek başarılı olamamıştır. Nitekim bir başka Alman Türkologu Paul Wittek, 1932'de yayımladığı bir tenkit yazısında Babinger'in bu eserindeki hataları kısmen belirtmiştir. Düzeltme ve ilâvelerle yeni baskısını yapacağını vaad ettiği halde Babinger tenkitlerden çekindiği için bunu gerçekleştirmemiştir. İçindeki bilgiler bakımından artık çok eskimiş bulunmakla beraber henüz daha iyisi yazılamayan bu eser Coşkun Üçok tarafından Türkçe'ye çevrilmiş (*Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*) ve 1982'de Ankara'da yayımlanmıştır (bu tercümenin Kemal Beydilli tarafından yapılan tenkidi için bk. *MÜTAD*, sy. 1, s. 358-365).

Babinger'in İstanbul'un 500. fetih yıldönümü münasebetiyle kaleme aldığı *Mehmed der Eroberer und Seine Zeit* (München 1953, 1959) adlı eseri de büyük yankılar yapmıştır. Daha sonra Fransızca (Paris 1954) ve İtalyanca (Torino 1957) olarak yayımlanan eserle ilgili birçok tenkit yazısı çıkmıştır (Ananiasz Zajackowski, *V. Türk Tarih Kongresi* [12-17. IV. 1956], s. 12-17; Hasan Âli Yücel, *Cumhuriyet*, nr. 11401, 22.4.1956; Mihail Guboğlu, "A Propos de la Monographie du Professeur Franz Babinger ...", *SAO* [1959], II, 217-237; Halil İnalcık, *Speculum*, XXXV [1960], s. 408-427; P. Wittek, *Bibliotheca Orientalis* [1957], XIV, 405-406). Birçok büyük yanlışlık ihtiva eden eserin en şaşırtıcı yönü Fâtih'in şahsiyetiyle ilgili satırlardır. Babinger bu kısımları yazarken Türk hükümdarını kötülemek için yabancılardan vaktiyle ona yakıştırdıkları dedikodu türünden söylentileri, gerçek olup olmadıklarını araştırma gereği duymadan aynen kitabına dercetmekten kaçınmamıştır. Bu hususta kendisine yöneltilen tenkitleri de hiçbir zaman ciddiye almamış, bunları gereksiz birer gayretkeşlik olarak görmüştür. Halbuki eserin kaynakları, içinde gösterilmediği gibi vaad edildiği halde ayrı bir cilt halinde de yayımlanmamıştır. Bu durumun ilim ciddiyeyle bağdaştırılamayacağı âşikârdır. Nitekim onun bibliyografya referanslarını bazan işine geldiği şekilde kullanma gibi ilim ahlâkına aykırı düşen bu tavrı Osmanlı tarihçileriyle ilgili eserinde de P. Wittek tarafından tesbit edilmiştir. Babinger buna benzer bir hafifliği 1960'ta basılan *Zwei Sambuler Stadtansichten...*, adlı araştırmasında da yapmıştır.

İnsan olarak kendisini çevresine pek sevdiremediği bilinen Babinger, ömrü boyunca Türk tarihiyle uğraşmış oldu-



Franz
Babinger

ğu halde nedense Türkler'i pek sevmemiş ve fırsat düştükçe bunu belirtmekten çekinmemiştir. Osmanlı tarihçileriyle ilgili eserinde Türkler'i "çoban millet" (Babinger [Üçok], s. 7) olarak nitelemesi, bir İsviçre gazetesinde fethin 500. yıldönümü münasebetiyle yazdığı makalede fetih olayı için "kan gölü" terimini kullanması bunun sadece iki örneğidir. Bununla birlikte Babinger'in yaptığı araştırmalar, yayımladığı kronikler ve eski Alman seyahatnâmeleriyle Türk tarihine hizmet ettiği inkâr edilemez. Babinger'in büyük bir kısmı erken devir Osmanlı ve İstanbul tarihiyle ilgili makalelerinin seksen üç tanesi, merkezi Münih'te olan Södosteuropa - Gesellschaft (Güneydoğu Avrupa Kurumu) tarafından üç cilt halinde derlenerek yayımlanmıştır (*Aufsätze und Abhandlungen zur Geschichte Södosteuropas und der Levante*, I-III, München 1962, 1966, 1976). Bunlardan I. (s. 1-51) ve III. ciltlerde (s. 1-9) Babinger'in 1910-1968 yılları arasında basılmış eser ve yazılarının bibliyografyası yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA:

Fr. Babinger, *Aufsätze und Abhandlungen zur Geschichte Södosteuropas und der Levante*, München 1962, I, 1-51 (1976); III, 1-9; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 456-459; H. J. Kissling, "Franz Babinger (1891-1967)", *SOF*, XXVI (1967), s. 375-379; Yılmaz Öztuna, "Alman Türkoloğu Prof. Babinger'le Bir Konuşma", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 9, İstanbul 1967, s. 19-21; Mihail Guboğlu, "Franz Babinger", *SAO*, VII (1968), s. 233-235; *TA*, V, 18-19; R. Ekrem Koçu, "Babinger, Franz", *İstA*, IV, 1773-1774.



SEMAVİ EYİCE

BÂBİL

Eski Mezopotamya'nın en büyük ve en ünlü şehri.

Akkadca "tanrının kapısı" anlamına gelen Bâbil adı (bâb "kapı", ili "tanrının"), İbrânîce'de Bâbel/Bâvel, Persçe'de Babiruş ve Grekçe'de Babylon şekillerinde kullanılmıştır. Şehrin adına ilk defa milattan önce III. binyılın sonlarına ait Akkad vesikalarında rastlanır; ancak kuruluşunun çok daha önce olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü şehrin ilk adı Sumerce Ka-dingir-ra'dır (ka "kapı", dingir "tanrı", -ra "-nın") ve Bâbil'in bu isimden Akkadca'ya yapılmış bir tercüme olduğu açıklıkla anlaşılmaktadır. Bir çivi yazılı tabletin verdiği bilgiye göre Sumer şehir-devletlerini yıkarak Sâmi Akkad İmparatorluğu'nu kurmuş olan Akkadlı Sargon (m.ö. XXIV. yüzyıl) Bâbil'i

ele geçirip tahrip etmiş ve mâbedlerinden kaldırdığı tanrı heykellerini, kendi başşehri Akkad'ın yanına kurduğu yeni Bâbil şehrine götürmüştür (Laessoe, s. 25). Bu bilgiden, ilk Bâbil'in eski bir Sumer şehri olduğu ve Akkadlar tarafından tamamen tahrip edilerek kendi dillerinde yine aynı anlama gelen yeni bir isimle şimdiki harabelerinin bulunduğu yere tekrar kurulduğu sonucu elde edilmekte, ayrıca bugüne kadar yeri tesbit edilemeyen fakat Bâbil yakınlarında olduğu bilinen Akkad şehrinin de Bâbil harabelerini oluşturan tepelerden birinin altında bulunabileceği ihtimaline varılmaktadır (*NBD*, s. 117). Tevrat'a göre de Bâbil, Nuh tufanından sonra ilk kudretli adam olan Nemrud'un krallığının başladığı Sinear (Sumer) ülkesindeki dört şehirden biridir (Tekvîn, 10/10).

Bâbil'in en az 2000 yıl devam ettiği anlaşılan tarihî ömrünün başlıca safhalarını Amurrular (Eski Bâbil Krallığı, m.ö. 1894-1595), Kassitler (1595-1174), Asur hâkimiyeti (745-626) Keldâniler (Kaldeliler [Yeni Bâbil Krallığı] 626-539), Ahame-niler (İran hâkimiyeti, 539-332) ve İskender-Selevkî (332-275) dönemleri teşkil etmektedir. Bu tarihî safhalar içinde özellikle önem taşıyan iki devir, en büyük hükümdarları kanunlarıyla ünlü Hammurabi olan Amurrular ile Kitâb-ı Mukaddes ve *Herodot Tarihi*'nde çeşitli yönleri ayrıntılı biçimde anlatılan Keldâniler devirleridir. Bâbil'e en parlak dönemini yaşatan Keldâniler, imar faaliyetleriyle ve bilhassa dünyanın yedi hârikasından biri kabul edilen Bâbil'in asma bahçelerini ve daha sonra Büyük İskender'in de içinde öldüğü muhteşem sarayı yaptırmakla ünlü II. Nebukadnezar'ın (605-562; bk. BUHTUNNASR) ölümünden sonra hızla siyasî ve askerî güçlerini kaybetmeye başlamışlar ve 539 yılında Pers Kralı Kyros (559-530) tarafından yıkılmış-

lardır. Tarih boyunca pek çok defa ele geçirilen Bâbil her seferinde tahrip edilmesine mukabil ünlü Bâbil Kulesi'nin azameti karşısında büyülenen Kyros tarafından yıkılmayıp onarılmış, fakat altmış yıl sonra başlayan büyük bir isyan üzerine şehri tekrar zapteden Xerxes'in (486-465) emriyle, başta surları ve kulesi olmak üzere hemen tamamı tahrip edilmiştir (478). Daha sonra, Bâbil'i imparatorluğunun başşehri yapan Büyük İskender (336-323) kulenin molozlarını iki ayda 10.000 kişiye temizleterek büyük bir onarım faaliyetine başlamışsa da bu çalışmalar onun ölümü üzerine durmuştur. Şehir I. Seleukos'un (305-280) Dicle kenarında yeni başşehir Seleukeia'yı kurmasından sonra önemini kaybetmiş, 275 yılında da I. Antiokhos'un (281-260) emriyle ahalisinin büyük kısmının yeni başşehre nakledilmesi üzerine yavaş yavaş harap olarak milattan sonra II. yüzyılın başlarında tamamen metruk hale gelmiştir.

Bağdat'ın 88 km. güneyindeki Hille kasabası yakınlarında, Fırat'ın doğu kıyısında yer alan ve Bâbil, Kasr, 'Amran İbn Ali, İsnû'l-Esved, Cümcüme, Hümeýra ve Merkez adlı yedi tepe üzerine yapılmış bulunan kalıntıların Bâbil'e ait olduğu Araplar tarafından çok eskiden beri biliniyor ve bu yöreye Atlâlû Bâbil (Bâbil harebeleri) deniliyordu. Avrupalılar'ın bu durumu öğrenmeleri ise ancak yakın çağlarda olmuş ve harebelerin ilmî araştırma ve kazılara konu teşkil etmesi XIX. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren başlamıştır. Bazı eski Arap yazarları Bâbil hakkında bilgi vermekte iseler de bu bilgiler çok mübalağalı ve efsanelerle karışık oldukları için pek fazla bir değer taşımamaktadırlar. Meselâ İbnü'l-Kelbî, şehrin 12 × 12 fersah (60 × 60 km.) ölçüsünde bir alanı kapladığını, Büyük İskender tarafından tahrip edildiğini ve Fırat'ın sularının şehrin surlarını yıkmaması için Buhtunnasr tarafından bugünkü nehir yatağına akıtıldığını yazmaktadır. Gerçekte ise asıl şenin sadece 1000 hektarlık bir alanı kapladığı, İskender tarafından yıkılmayıp bilakis başşehir yapılarak onarımına başlandığı ve Buhtunnasr'ın da Fırat'ın yatağını değiştirmede, hatta Herodot'un (ö. m.ö. 425) yazdığına göre Kyros'un şehri nehir yolundan fethettiği bilinmektedir. Öte yandan Ebû'l-Fidâ Hz. İbrâhim'in Nemrut tarafından Bâbil'de ateşe atıldığını, el-Bekrî de Bâbil Kulesi'ni Nemrud'un yaptırdığını ve bu kulenin Kur'an'ın "Onlardan öncekiler düzen kurmuşlardı. Bu-

Bâbil kalıntılarından bir görünüş

